

섹션 11.

AGRICULTURAL SCIENCES AND FOODSTUFFS

DOI 10.36074/logos-21.06.2024.021

## ОПТИМІЗАЦІЯ ГОДІВЛІ СЛУЖБОВИХ СОБАК РІЗНИХ НАПРЯМКІВ ВИКОРИСТАННЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ В КІНОЛОГІЧНИХ ЦЕНТРАХ УКРАЇНИ

Шевченко Оксана Борисівна<sup>1</sup>, Різничук Ігор Федорович<sup>2</sup>,  
Федяєва Анна Сергіївна<sup>3</sup>, Гурко Євгенія Юрїївна<sup>4</sup>, Ткачук Денис<sup>5</sup>

---

1. канд. вет. наук, доцент, зав. кафедри генетики, розведення та селекційних технологій в тваринництві

*Державний біотехнологічний університет,*

*Одеський державний аграрний університет, УКРАЇНА*

**ORCID ID: 0000-0002-6747-5487**

2. канд. с-г. наук, доцент, зав. кафедри генетики, розведення та годівлі сільськогосподарських тварин, доцент

*Одеський державний аграрний університет, УКРАЇНА*

**ORCID ID: 0000-0002-9614-8557**

3. канд. с-г. наук, ст. викладач кафедри генетики, розведення та селекційних технологій в тваринництві

*Державний біотехнологічний університет, УКРАЇНА*

**ORCID ID: 0000-0003-1227-9873**

4. асистент кафедри генетики, розведення та годівлі сільськогосподарських тварин

*Одеський державний аграрний університет, УКРАЇНА*

**ORCID ID: 0000-0003-2485-9963**

5. магістр вищої освіти

*Одеський державний аграрний університет, УКРАЇНА*

---

**Анотація:** У статті розглянуто різні аспекти харчування собак на різних етапах їхнього життєвого циклу. Проведено оцінку годівлі племінних псів з акцентом на забезпечення їх оптимальними поживними речовинами для підтримки здоров'я та відтворювальної функції. Надано рекомендації щодо харчування цінних сук, враховуючи їхні специфічні потреби під час вагітності. Проведено оцінку годівлі

*лактуючих сук з метою забезпечення необхідних ресурсів для вироблення молока та підтримки здоров'я. Оцінено способи годівлі цуценят для забезпечення їхнього здорового росту та розвитку. Також досліджено питання забезпечення собак питною водою, підкреслюючи її важливість для загального здоров'я та оптимального функціонування організму. Стаття надає всебічний огляд сучасних підходів до харчування собак та рекомендації для власників і фахівців з годівлі тварин.*

У організмі собаки постійно проходять складні хіміко-біологічні процеси, під час яких відбуваються витрати поживних речовини. Ці витрати призначені для підтримки оптимальної температури тіла, утворення нових клітин, вироблення секретів різних залоз та виконання інших функцій. Тому щоденне харчування повинно забезпечувати поповнення цих витрат, надавати достатню кількість і правильний вміст білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів, води та інших найважливіших компонентів.

Основними складовими харчування є білки, жири і вуглеводи. Білки корму служать матеріалом для будівництва власних білків. У ході травлення вони розщеплюються на амінокислоти, з яких складається більшість білків. Загалом існує 20 амінокислот, проте не всі вони обов'язково входять до складу будь-якого білка. Деякі амінокислоти синтезуються в організмі, а інші – поступають тільки з їжі і називаються незамінними. Білки можуть бути тваринного і рослинного походження, але рослинні білки, як правило, засвоюються гірше у порівнянні з тваринними та не мають повного набору амінокислот.

Найбільш легкозасвоювані рослинні білки знаходяться в бобових культурах, таких як соя і горох. Однак важливо пам'ятати, що в деяких продуктах бобових містяться речовини, які можуть негативно вплинути на травлення собак. Тому не всі бобові, які використовуються для харчування людей, підходять для собак. Ті, які придатні для тварин, наприклад, горох, потребують тривалої теплової обробки методом варіння. Правильно оброблені бобові можуть бути відмінним компонентом раціону, позитивно впливаючи на роботу травного тракту та загальний обмін речовин.

Жири представляють собою найбільш потужне джерело енергії в організмі. Вони, а також жироподібні речовини (ліпіди), є обов'язковою складовою клітинних мембран, особливо багато їх міститься в клітинах мозкової тканини. Організм собаки переварює різний вид жирів по-різному, засвоюючи їх у формі емульсії, для якої потрібен жовч, яка виробляється печінкою.

Деякі жири тваринного походження є менш ефективними, особливо баранячий жир, який не підходить для годівлі молодим і хворим собакам.

## 섹션 11.

### AGRICULTURAL SCIENCES AND FOODSTUFFS

Вазелінове масло, що використовується для очищення кишечника, практично не засвоюється організмом. Рослинні жири емульгуються легше, покращуючи перистальтику і загальний обмін речовин.

Надмірне споживання жирів приводить до відкладення жирової тканини. Ожиріння негативно впливає на роботу всіх внутрішніх органів, викликаючи швидке втомлення, знижену працездатність і прискорене старіння тварини.

Вуглеводи, зокрема цукри, є основним джерелом харчування для клітин. Усі цукри, що вводяться в організм, розщеплюються до глюкози, надлишок якої зберігається у вигляді глікогену в печінці. При зайвому споживанні цукрів відбувається їх біохімічна трансформація, в результаті чого вони перетворюються не в глікоген, а в жири. Таким чином, раціон з великою кількістю легкозасвоюваних вуглеводів може сприяти значному накопиченню жирової тканини, що призводить до ожиріння. Крім того, високий вуглеводний прийом є причиною збільшення навантаження на підшлункову залозу, яка виробляє інсулін для регуляції взаємного перетворення глікогену та глюкози, що може призвести до розвитку діабету.

Вітаміни (складні органічні речовини, які служать каталізаторами різних обмінних реакцій) та неорганічні речовини - макро- та мікроелементи, в значній мірі впливають на життєздатність організму. Розподіл між макро- та мікроелементами є умовним. Макромінерали традиційно є будівельними матеріалами для різних тканин, тоді як мікроелементи, як правило, входять до складу вітамінно-мінеральних та білково-мінеральних комплексів або гормонів.

Важливо дотримуватися правильного співвідношення між макроелементами після того, як вони взаємодіють в організмі: натрій і хлор, кальцій і фосфор і так далі. Недостатність або перевищення одного з компонентів може серйозно порушити обмін речовин у клітинах. Якщо вітаміни діють у взаємодії з мікроелементами, при виборі препаратів слід забезпечувати наявність цих речовин у комплексі.

При недостатньому забезпеченні вітамінами (гіповітамінози) викликає захворювання обміну речовин, які суттєво впливають на різні функції та навіть можуть призвести до смерті. Лікування гіповітамінозів є тривалим процесом, і оцінку їх кількості проводять протягом усього життя. Проте запобігання виникненню гіповітамінозу вкрай просто: під час періоду активного росту, стану та перехідних сезонів року в обов'язковому порядку додають до раціону вітамінно-мінеральні препарати, які доступні у ветеринарних аптеках та торгових точках для тварин.

Нормальна життєдіяльність та працездатність службових собак у значній мірі залежать від належного харчування. Правильне харчування впливає на

їхнє здоров'я, темпи росту, розвиток, структуру тіла та масу, а також впливає на відтворну функцію при поліпшенні існуючих порід і створенні нових. Під належним харчуванням розуміється використання повноцінних та збалансованих раціонів з дотриманням регулярного годівлі.

Раціон - це щоденний набір кормових продуктів, який забезпечує необхідну кількість поживних речовин для задоволення потреб собак.

Норми годівлі собак для кінологічного центру наведено в табл.1.

У зимовий період денну норму кормів збільшують на 15-20 %, а влітку - зменшують.

У раціоні собаки обов'язково входять вітаміни. При їх недоліку в собак спостерігаються важкі захворювання – гіповітамінози. Потреба собак у вітамінах складає:

Таблиця 1

**Норми годівлі службових собак**

Назва продукту	Кількість на один собаку на добу, гр		
	Племінні	Собаки спец. служби	Цуценята до 4 міс.
Крупи вівсяні	420	400-450	30-200
Пшоно	230	200	20-100
М'ясо II категорії (або)/ субпродукти II категорії	700/1750	600/1300-1500	20-300/40-800
Молоко	-	-	150-800
Яйце куряче, шт.	-	-	1

- ❖ А – 100 – 200 ІО,
- ❖ D – 7 – 20 ІО,
- ❖ E – 2,0 – 2,2 мг,
- ❖ C 1 – 1,5 мг,
- ❖ B<sub>1</sub> – 0,02–0,03 мг,
- ❖ B<sub>2</sub> – 0,04 – 0,09 мг на 1 кг живої маси.

Для профілактики гіповітамінозів собакам додатково дають вітамінні добавки (табл. 2).

Таблиця 2

**Норма вітамінної добавки до раціону**

Назва добавки	Групи собак	
	дорослі	цуценята
Ундевіт	3 табл. 1р/доба	1-1,5 табл. 1р/доба
Вітамін D в олії	8 крапель 1р/доба	1-4 краплі 1р/доба
Глюконат кальцію	-	1 табл. 3р/доба



## 섹션 11.

### AGRICULTURAL SCIENCES AND FOODSTUFFS

У період спокою самців слід дотримуватися норми та режиму годівлі для підтримання їх в «заводській кондиції». Забезпечення відповідного режиму необхідне для підтримки самців у відмінному стані протягом усього періоду. Перед початком сезону в'язки самці повинні мати міцне здоров'я, де вага відповідає нормам. Годування повинно забезпечити добру фізичну форму, збереження здоров'я, статевої активності, але без ожиріння. Ці фактори є ключовими показниками правильної годівлі та гарантії успішного використання самців у розведенні.

При в'язці самець виділяє приблизно 10 мл (може бути до 40 мл) сперми з концентрацією сперматозоїдів приблизно 0,05-0,1 (може бути до 1) мільярда в 1 мл. Сперма містить значну кількість білка, мінеральних речовин (зокрема хлору), ферментів та інших біологічно активних речовин. Якість сперми залежить від загального рівня годівлі та достатнього постачання білка, вуглеводів, мінеральних речовин та вітамінів.

Під час підготовки до в'язки та під час статевого використання кількість енергії в раціоні збільшується в 1,5 рази, і це супроводжується відповідним збільшенням білка та інших компонентів харчування відповідно до деталізованих норм. Підготовку самців розпочинають за місяць-півтора до початку статевого використання. Особлива увага приділяється якості білків. До 70% раціону повинні становити білки тваринного походження. Крім м'яса, корисно включати псові одне куряче яйце в кінці годівлі, різні вітаміни та високовітамінні продукти, такі як сир, салат, шавель та кропива.

Годування пса проводять двічі на день, а під час використання - тричі: перед в'язкою о 8, 13 та 18 годинами, після в'язки - не раніше, ніж через 2-3 години.

Після в'язки, годівля суки повинна бути в достатньою та поживною. Збільшення норми годівлі повинно відбуватися за рахунок збільшення, головним чином, білків, макро- і мікроелементів та вітамінів.

Рекомендації щодо раціону для щінної суки:

- ❖ сире м'ясо – 150-200 г,
- ❖ молоко – 0,5 л,
- ❖ крупи різні – 100-150 г,
- ❖ м'ясокісткова мука – 40-50 г,
- ❖ риб'ячий жир – 30-40 г.

В якості вітамінного корму доцільно використовувати моркву, капусту, молоду кропиву чи готові патентовані препарати вітамінів.

Суку годують 3 рази на день, однаковими порціями, свіжими й повноцінними кормами. В цей період шкідлива як перегодовля, так й недостаток корму.

Основний приріст маси плодів відбувається в останній третині вагітності, тому в даний період доцільно збільшувати кількість корму на 15% щотижня, починаючи з п'ятої неділі вагітності з розрахунку +60% при порівнянні годівлі на момент щеніння (9 неділя) з моментом в'язки.

Після щеніння, сук годують за такою схемою:

- ❖ 1-ша неділя - суку годують вперше через 6-8 годин. Обов'язково до раціону включають вітаміни й мінеральні добавки; доступ до води вільний. Годівля собаки – 4-5 раз на день.

- ❖ 2-а неділя - до раціону включають сире м'ясо.

- ❖ 3-я неділя - годують добре й різноманітно.

Добова потреба в поживних речовинах годуючої суки вагою 40 кг складає:

- в перші 2 тижня лактації: білки – 270 г; жири – 59,8 г; вуглеводи – 427,8 г; клітковина – 32 г; загальні енергозатрати – 21790 кДж.

- в 3-ю неділю лактації: білки – 306 г; жири – 62,4 г; вуглеводи – 465 г; клітковина – 32 г. Загальні енергозатрати – 30506 кДж. Кількість корму й кратність годівлі (3-4рази на добу) повинно розраховується в залежності від кількості цуценят й від зміни маси матері.

- в 4-6 тиждень: цуценята починають отримувати підкормку, об'єм їжі зменшується, але не знижується її калорійність.

В перші два тижні цуценя ссе матір й у сні і його енергетичні потреби у повній мірі задовольняються матір'ю.

У віці 3-4 неділі після народження молоко матері залишається самим важливим джерелом поживних речовин для цуценяти. В цьому віці проводиться підгодівля м'яким вологим або сухим, дуже подрібненим й зволженим кормом.

У віці 6-8 тижнів цуценята повністю відлучаються від матері. В цей період їх годують 4 рази на день невеликими однаковими порціями.

В 12 тижневому віці, цуценя вагою в 20 кг повинен з'їдати 2,5 кг корму на день з метою компенсації затрати енергії. По мірі росту частота годівлі цуценя знижується до віку 16 місяців (рівень досягнення значення маси дорослого собаки).

Кількість енергії, необхідної для цуценят різної маси, наведено в табл.3.

Таблиця 3

**Енергетична потреба цуценят в період росту (кДж)**

Маса, кг	Вік, місяців				
	2	3	6	12	24
1	1045	836	523	523	523
2	1756	1404	1053	878	878
5	4368	3494	2098	1747	1747

**섹션 11.**

AGRICULTURAL SCIENCES AND FOODSTUFFS

*Продовження табл. 3*

Маса, кг	Вік, місяців				
	2	3	6	12	24
10	7348	7348	3528	2940	2940
15	-	9961	5977	3983	3983
20	-	12519	7411	4941	4941
30	-	-	11721	6873	6696
50	-	-	19646	12281	9823
60	-	-	-	14082	11265

Годівля цуценят може здійснюватися наступними способами:

- ❖ Промислові «сухі» корми, середня енергетична цінність - 3200 ккал/кг;
- ❖ Промислові «напівсухі» корми, середня енергетична цінність - 2800 ккал/кг;
- ❖ Промислові «вологі» корми, середня енергетична цінність - 1100 ккал/кг;
- ❖ Домашні «вологі» продукти, середня енергетична цінність - 1230 ккал/кг;
- ❖ Домашні «напіввологі» продукти, середня енергетична цінність - 2000 ккал/кг.

Для цуценят рекомендується наступна періодичність годівлі:

- До 6 неділь – 6 раз на день;
- З 6 неділь до 3 місяців – 3-4 раз на день;
- З 3 до 6 місяців – 2-3 рази на день;
- З 6 місяців – 2 рази на день.

Рекомендовані норми різних видів кормів для цуценят в період росту від народження до дорослого стану наведено в табл. 4.

*Таблиця 4*

**Денний раціон цуценят в період росту**

Вік, міс.	Денна норма різних видів кормів				
	«сухі», 3200 ккал/кг	«напівсухі» 1000 ккал/кг	«вологі» 1100ккал/кг	Домашні «вологі» 1230ккал/кг	Домашні «напіввологі» 2000 ккал/кг
2	380	430	1100	970	600
3	560	640	1600	1470	900
4	630	720	1800	1640	1000
5	680	780	2000	1780	1100
10	750	860	2200	1950	1200
15	750	860	2200	1950	1200
>16	680	780	2000	1770	1100

Вода життєво необхідна для правильного функціонування організму теплокровних. Вона є середовищем для розчинення в ній поживних речовин, які всмоктуються в кров та розносяться по всьому організму. Вода служить також середовищем для видалення шлаків з організму. У ній здійснюються самі різноманітні хімічні реакції.

Всі тварини переносять відсутність води набагато важче, ніж відсутність корму. За відсутності води тварини можуть загинути при втраті 22% вологи. Необхідна кількість води залежить від її кількості в кормах та від пори року - зимою необхідність води менше, ніж літом. Залишки води видаляються з організму через нирки, легені, через випаровування з язика та слабо розвинені потові залози шкірного покриву. Тому в вольєрі постійно знаходиться алюмінієва поїлка з чистою водою.

**Висновки.** Збалансоване харчування має критичне значення для службових собак у кінологічних центрах. Оптимальний раціон, який враховує їхні функції, допомагає забезпечити не лише їхню працездатність, а й загальне здоров'я. Здорові собаки більш ефективно виконують свої завдання, а правильне харчування може також позитивно впливати на їхню тривалість служби та загальний стан.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Бурлака В. А., Павлюк Н. В., Степаненко В. М. [та ін.]. Кінологія: утримання та годівля собак: навч. посіб. Житомир: Волинь, 2004. 412 с.
- [2] Базові засади годування службових собак. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f8dba75-2745-4a51-bfac-46cba0f6c259/content/> (дата звернення: 5.06.2024).

